

Профил заједнице града Пирота

Привредни развој

САДРЖАЈ

1. Привреда	2
1.1. Привредна структура	2
1.2. Индустија	9
1.3. Пољопривреда	10
1.3.1. Ратарско повртарска производња	14
1.3.2. Воћарско–виноградарска производња	17
1.3.3. Сточарство	18
1.3.4. Остале гране пољопривреде	19
1.4. Шумарство	20
1.5. Макроекономски показатељи	21
1.6. Структура извоза и увоза	23
1.7. Јавне финансије	24
1.7.1. Приходи градског буџета	24
1.7.2. Расходи градског буџета	24
1.8. Јавна предузећа	26
1.9. Финансијске институције	27
1.10. Инвестиције	28
1.11. Индустијске и радне зоне	30
2. Радна снага	32
2.1. Број и структура запослених	32
2.2. Запосленост по делатностима	34
2.3. Просечне зараде	36
2.4. Запошљавање	37
3. Туристички ресурси	41
3.1. Туристички производи	42
3.1.1. Манифестације	42
3.1.2. Културни туризам базиран на материјалном и нематеријалном наслеђу	43
3.1.3. Туризам специјалних интересовања	44
3.1.4. Етнотуризам и екотуризам	46
3.1.5. Рурални туризам	47
3.1.6. Планински туризам	47
3.2. Смештајни капацитети у Пироту	48
3.3. Број посетилаца	49

1. ПРИВРЕДА

1.1. Привредна структура

Пирот је град значајних потенцијала, дуге традиције у индустријској производњи и занатству, и духа који подржава иновативно и ново. Добра привредна активност и позитиван друштвени производ, традиционално развијено предузетништво, локални брендирани производи, постојање водеће слободне зоне у Европи, присуство страних улагача, као и подршка Града и једноставност процедура представљају најјачу снагу економског развоја.

Пирот се налази у самом средишту Балкана, на пола пута између Ниша и Софије, на међународном путу за Блиски и Средњи исток. Пирот карактерише повољан геостратешки положај и добра повезаност путном и железничком мрежом: Коридор 10, међународни пут Е-80 и магистрални пут М-9; електрифицирана железничка пруга Ниш – Пирот – Софија (огранак пружног правца Будимпешта – Београд – Скопље – Атина, као и правца Љубљана – Загреб – Београд – Скопље – Атина). Аеродроми Ниш и Софија су удаљени од Пирота по 70 km.

Предности Пирота су: повољан географски положај, велики ресурси слободне радне снаге, гринфилд и браунфилд локације, погодности за инвеститоре, урађен Просторни план града Пирота, успостављен Географски информациони систем, услужна општинска администрација, традиција индустрије и занатства, профитабилно-инвестиционо орјентисани комунални системи, задовољавајући проценат наплативости комуналних услуга, парк природе Стара планина, природно богатство (извори пијаће воде, шуме, пашњаци и ливаде).

У Пироту послује 447 активних привредних друштава и 1.500 активних предузетника. Од њиховог укупног броја, посматрано по величини, два привредна субјекта су разврстана у категорији великих, четири у категорији средњих, док су остали микро и мали привредни субјекти. Носиоци привреде су „Тigar Tyres” и „Тigar а.д”.

Према подацима Националне службе за запошљавање, у априлу 2021. године број незапослених је износио 5.705.

На територији Пирота послује и Слободна зона „Пирот” а.д. са власничким уделом општине што је један од првих и правих облика јавно-приватног партнерства у земљи. По својим резултатима ово је најуспешнија зона у Србији, али и у Европи. За изградњу у границама Слободне зоне корисници су ослобођени од плаћања накнаде за: уређење градског грађевинског земљшта, таксе и трошкове градске управе и издавање документације, издавање услова за прикључење на инфраструктурне мреже, издавање сагласности за прикључење на инфраструктурне мреже, прикључење на инфраструктурне мреже.

Канцеларија за локални економски развој Пирота нуди комплетну логистичку подршку свим заинтересованим инвеститорима.

Према информацијама Одељења за урбанизам Пирота за поступак издавања одобрења за изградњу, пријаве радова и употребне дозволе за изградњу индустријског објекта потребно је најмање 30 дана, од чега за регулисање процедуре у градској управи три до пет дана.

Највећи страни инвеститор је „Michelin”.

Пирот је један од ретких градова у Србији који поседује своје локалне „бренд” производе, а то су пиротски качкаваљ, пиротски ћилим и пиротска пеглана кобасица.

У структури активних привредних друштава по секторима највећи број привредних друштава припада сектору трговина на велико и трговина на мало; поправка моторних возила и мотоцикала и то 26,85% од укупног броја, следи прерађивачка индустрија којој припада 25,06% активних привредних друштава у Пироту, док у сектору пољопривреда, шумарство и рибарство и сектору грађевинарство послује по 8,28% од укупног броја активних привредних друштава у Пироту.

Табела 1 Расподела активних привредних друштава по секторима у складу са Уредбом о класификацији делатности, октобар 2020. године

Сектор	Број привредних друштава	Удео у укупном броју привредних друштава (%)
Пољопривреда, шумарство и рибарство	37	8,28
Рударство	2	0,48
Прерађивачка индустрија	112	25,06
Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	8	1,79
Снабдевање водом, управљање отпадним водама, контролисање процеса уклањања отпада и сличне активности	5	1,12
Грађевинарство	37	8,28
Трговина на велико и трговина на мало; поправка моторних возила и мотоцикала	120	26,85
Саобраћај и складиштење	34	7,61
Услуге смештаја и исхране	11	2,46

Информисање и комуникације	16	3,58
Финансијске делатности и делатност осигурања	5	1,12
Пословање некретнинама	4	0,89
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	29	6,49
Административне и помоћне услужне делатности	11	2,46
Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	1	0,22
Образовање	7	1,57
Здравствена и социјална заштита	1	0,22
Уметност; забава и рекреација	3	0,67
Остале услужне делатности	4	0,59
Делатност домаћинства као послодавца; делатност домаћинства која производе робу и услуге за сопствене потребе	0	0,00
Делатност екстериторијалних организација и тела	0	0,00
Укупно	447	100

Извор: Канцеларија за локални економски развој Града Пирота

Слична је и структура активних предузетника по секторима. Највећи број предузетника припада сектору трговина на велико и трговина на мало; поправка моторних возила и мотоцикала 21,93%, следи прерађивачка индустрија којој припада 18,87% активних предузетника, а затим сектор остале услужне делатности у коме послује 10,00% од укупног броја активних предузетника у Пироту.

Табела 2 Расподела активних предузетника по секторима у складу са Уредбом о класификацији делатности, октобар 2020. године

Сектор	Број предузетничких радњи	Удео у укупном броју предузетничких радњи (%)
Пољопривреда, шумарство и рибарство	18	1,20
Рударство	0	0,00
Прерађивачка индустрија	283	18,87
Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	0	0,00
Снабдевање водом, управљање отпадним водама, контролисање процеса уклањања отпада и сличне активности	1	0,07
Грађевинарство	113	7,53
Трговина на велико и трговина на мало; поправка моторних возила и мотоцикала	329	21,93
Саобраћај и складиштење	148	9,87
Услуге смештаја и исхране	111	7,40
Информисање и комуникације	95	6,33
Финансијске делатности и делатност осигурања	9	0,60
Пословање некретнинама	3	0,20
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	124	8,27
Административне и помоћне услужне делатности	42	2,80
Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	0	0,00
Образовање	24	1,60

Здравствена и социјална заштита	28	1,87
Уметност; забава и рекреација	22	1,47
Остале услужне делатности	150	10,00
Делатност домаћинства као послодавца; делатност домаћинства која производе робу и услуге за сопствене потребе	0	0,00
Делатност екстериторијалних организација и тела	0	0,00
Укупно	1500	100

Извор: Канцеларија за локални економски развој Града Пирота

Табела 3 Регистрована запосленост у Републици Србији, град Пирот – годишњи просек за 2020. годину

Пирот	Број запослених	У %
Пољопривреда, шумарство и рибарство	173	1,2
Рударство	134	0,9
Прерађивачка индустрија	5.992	40
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	164	1
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	266	1,7
Грађевинарство	525	3,5
Трговина на велико и мало, поправка моторних возила	1.658	11
Саобраћај и складиштење	543	3,6
Услуге смештаја и исхране	555	3,7
Информисање и икомуникације		

	224	1,5
Финансијске делатности и делатност осигурања	236	1,5
Пословање некретнинама	16	0,1
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	342	2,3
Административне и помоћне услужне делатности	553	3,7
Државна управа и обавезно социјално осигурање	922	6,1
Образовање	771	5,2
Здравствена и социјална заштита	1.230	8,2
Уметност, забава и рекреација	213	1,5
Остале услужне делатности	355	0,1
Регистровани индивидуални пољопривредници	102	2,3

Извор: РЗС Регистрована запосленост у Републици Србији (годишњи просек) 2020. година

Подршку пословној заједници у Пироту пружају Канцеларија за локални економски развој, Регионална развојна агенција Југ, Уговорна окружна привредна комора Пирот и други.

Канцеларија за локални економски развој

Канцеларија за локални економски развој Пирота нуди комплетну логистичку подршку свим заинтересованим инвеститорима. Канцеларија је основана у оквиру Суседског програма Србија – Бугарска. Пројекат је финансиран од стране Европске Агенције за Реконструкцију (ЕАП).

Надлежности и функције Канцеларије за локални економски развој су: одржавање постојећих, привлачење нових и ширење локалних пословних активности, контакти и директна подршка локалној пословној заједници, подстицајно финансирање, побољшање радне снаге, маркетинг, припрема и надзор у реализацији пројеката од значаја за ЛЕР, саветодавна функција - предлаже Скупштини и градоначелнику, одржава и побољшава односе са централним институцијама одговорним за економски развој, креирање и одржавање базе података.

Профил заједнице града Пирота

Регионална развоја агенција Југ

Регионална развоја агенција Југ, са седиштем у Нишу, основана је 2009. године од стране јединица локалне самоуправе нишавског, пиротског и топличког округа, привредних субјеката и невладиних организација. Мисија РРА Југ је унапређивање стандарда и квалитета живота свих грађана нишавског, пиротског и топличког округа, кроз стимулисање здравог пословног окружења и стварања нових радних места, што доводи до побољшања квалитета живота у региону. У оквиру агенције постоје четири сектора: Сектор за развој економије и људских ресурса, Сектор за развој пољопривреде и рурални развој, Сектор за развој инфраструктуре и одрживи развој и Сектор за услуге и развој локалних самоуправа. Регионална развојна агенција Југ једна је од 17 акредитованих регионалних развојних агенција које послују под окриљем Развојне агенције Србије и преко којих се реализују програми Министарства привреде, за пружање финансијске и нефинансијске подршке намењени сектору микро, малих и средњих предузећа и преузетника. Од 2015. године град Пирот има своју канцеларију Регионалне развојне агенције Југ.

Уговорна окружна привредна комора Пирот

Основана је 2017. године у складу са Законом о привредним коморама, као интересна, пословно-стручна и непрофитна организација привредних субјеката које повезује заједнички пословни интерес, у циљу усклађивања и заступања интереса чланова и подстицања привредних активности на територији округа Пирот. Мисија Уговорне окружне привредне коморе Пирот је унапређење регионалног економског окружења, подршка локалном пословању и промоција економског раста кроз придржавање за визију и циљеве, промоцију предузетништва, обезбеђивање ефикасних услуга и промоцију гласа бизниса.

Уговорна окружна привредна комора Пирот има око 220 чланица са територије пиротског округа.

Остваривање својих статутарних задатака на подстицању привредног развоја, повезивања привредних субјеката, презентацији и промовисању предузетничких могућности, Комора је реализовала организовањем сусрета пословних људи, учешћа на сајамовима, организацијом промоција и омогућавањем учешћа заинтересованих привредних субјеката у привредним делегацијама Коморе на конференцијама и сусретима привредника у земљи и иностранству. Поред тога Комора је реализовала разне обуке и едукације а све у циљу усавршавања и унапређења знања привредних субјеката са територије пиротског округа.

Са циљем да промовише научне радове засноване на актуелном стању регионалног развоја, прекограничној сарадњи и анализи утицаја нове индустријализације на регионални развој Уговорна окружна привредна комора Пирот пар година за редом организује научну конференцију „Регионални развој и прекогранична сарадња“. Поред поменуте конференције Комора организује и ИТ конференцију под називом „Доба дигиталне трансформације“ са циљем промоције и приближавања ИТ сектора, маркетинга и дигитала младима и представницима привредних друштава у пиротском округу, као и подстицаја даљег развоја ИТ индустрије овог краја.

Због актуелне ситуације изазване пандемијом корона вируса и пратеће болести ковид-19 изостало је одржавање многих обука, семинара и едукација, али је Комора у току ванредног стања свакодневно пружала детаљне информације и обавештавала чланове путем мејла о актуелним прописима донетим током ванредног стања. Такође је у борби против пандемије покренула донаторску платформу под називом „ОКРУЖНО ДОНИРАЈ И КОВИД САНИРАЈ“ која је имала за циљ да на брз и ефикасан начин повеже донаторе, примаоце и испоручиоце донација. Велики број правних субјеката из пиротског округа се одазвао позиву. Путем донаторске платформе прикупљене су донације у виду медицинске опреме, средстава за дезинфекцију и прехранбено-хигијенских пакета у укупном износу од око 10.000.000 динара.

1.2. Индустија

Окосницу пиротске индустрије чине два гиганта из гумарске делатности, а то су „Tigar Tyres ” и „Тигар а.д”, који су и једина велика привредна друштва на територији града и заједно упошљавају око 4.500 лица.

„Tigar Tyres” се бави производњом путничких и скутер гума и важан је покретач привредног развоја не само нашег града, већ и читаве државе. У прилог томе говоре и просечна инвестициона улагања од око 10 милиона евра на годишњем нивоу и велики обим извоза (око 90% укупне производње), превасходно у Француску, Шпанију, Италију, Пољску и Руску Федерацију. Према извештајима из АПР-а за 2019. годину компанија запошљава 3.530 лица. Поред свега тога, „Tigar Tyres” снажно утиче и на друге сфере живота у граду помажући реализацију бројних пројеката од значаја за град под слоганом „Биг Тигар – Биг Пирот”, усмерених на безбедност услова у саобраћају, побољшања општих услова у школама, болници, итд. (Извор: Извештај Министарства финансија о пословању слободних зона за 2019. годину).

Матична компанија „Тигар а.д.” чини окосницу пословног система који обједињује пословање више зависних друштава. Производни програм компаније чине три сегмента – производња обуће, производња теничке робе и производња хемисјких производа. Већински власник компаније је Република Србија, која са уделом других републичких институција има удео у власништву од 61,08%. Према извештајима из АПР-а за 2019. годину компанија је имала 990 запослених, што је израженије смањење у односу на претходне године. Око 70% производње усмерено је ка извозу, углавном за постојеће стратешке партнере, а удео програма гумене обуће је највеће и чини око 90% укупног извоза. Због кашњења у измиривању обавеза у току је поступак за усвајање новог УППР-а који би омогућио стабилније пословање компаније (Извор: Извештај о пословању „Тигар а.д.” за период јануар–децембар 2019).

Према финансијским извештајима поднетим Агенцији за привредне регистре за 2019. годину на територији Пирота послују четири средња предузећа: „Мармил д.о.о.” са 144 запослена радника, „Друмиви А&Д д.о.о. Пирот” са 90 радника, „Кубик транс Плус д.о.о. Пирот” са 59 запослених и „Ана

лукс СПА 010 д.о.о. Пирот” са 53 запослена. Од осталих привредних друштава која послују на територији града, а која запошљавају значајнији број радника, издвајају се следећа: „Creative Work d.o.o” са 395 запослених, „E.Mioglio” (чије је седиште у Димитровграду) са 300 запослених, „Smartconf doo” са 150 запослених, „Clear doo” са 138 запослених, „Kar-mod internacional” са 78 запослених, „Strajt doo” са 65, итд. Према достављеним финансијским извештајима Агенцији за привредне регистре за 2019. годину, предузетници који запошљавају највећи број радника су следећи: „С.З.Т.Р. Стојановић” са 80 запослена радника, „Armada Security” са 50 радника, „Син-Ком Пирот” са 44 запослена, „С.П.Р. Јерма” са 40 радника, итд.

Пословање поменуто два највећа пословна ентитета, али и других значајних фирми одвија се у оквиру Слободне зоне „Пирот” која нуди постојећим послодавцима и потенцијалним инвеститорима бројне погодности у пословању. Површина зоне износи 139ха 95а 15 m². Површина канцеларијског простора у слободној зони износи 15.836 m², а затвореног производног простора 231.266 m². Површина затвореног складишног простора износи 203.374 m², а отвореног 685.329 m².

Слободна зона је у 2019. години имала 71 корисника, од чега 42 домаћа и 29 страних, а производњом се бави 22 корисника. Укупан број запослених у слободној зони у 2019. години је износио 5.646. Током 2019. године је реализовано у слободној зони:

- Укупан промет у износу од 663.444.180 евра,
- Укупан извоз робе у износу од 425.541.224 евра,
- Укупна вредност остварене производње од 495.443.285 евра,
- Укупна вредност пружених услуга од 4.261.604 евра,
- Укупно инвестиционо улагање од 34.880.692 евра (Извор: Извештај о пословању слободне зоне Пирот за 2019. годину, Извештај Министарства финансија о пословању слободних зона за 2019. годину).

По оцени магазина „Financial Times” Слободна зона „Пирот” је у 2018. години проглашена за најбољу у Европи.

1.3. Пољопривреда

Пољопривредна производња на подручју града Пирота, дугорочно посматрано, има тенденцију пада и заостаје у односу на реалне могућности које су одређене расположивим агроеколошким и другим условима.

На обим и структуру пољопривредне производње последњих година прошлог и на почетку овог века битно су утицали следећи чиниоци: а) Претежан број пољопривредних газдинстава (домаћинстава) су мешовита и старачка и она се највећим делом оријентишу на натуралну

производњу; б) Просечна површина газдинстава је релативно мала, са великим бројем уситњених парцела, што у знатној мери поскупљује употребу механизације и отежава ефикаснију организацију радних процеса; в) Мушка радна снага је већим бројем у дугом периоду била запослена у индустрији и изван подручја општине, тако да су на имањима углавном радили старији људи и жене; г) Мали је број специјализованих робних газдинстава; и д) Структура пољопривредне производње је претежним делом природног карактера, због чега се недовољно користе расположиви капацитети, а посебно тржиште. Наведеним чиниоцима треба додати и онај заједнички за Републику у целини: у дугом периоду инвестиције у пољопривреди су знатно ниже од њеног учешћа у друштвеном производу.

Према последњем попису пољопривреде из 2012. године на територији града Пирота послује укупно 5.680 газдинстава, од чега 96% газдинстава своју делатност обавља на поседима величине од 1 до 10 ха.

Табела 4 Структура газдинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта 2012. године

	Пирот	Удео у укупном броју газдинстава (%)
Газдинства – укупно	5.680	100,00
Газдинства без земљишта	63	1,11
до 1 ha	1.925	33,89
1 – 2 ha	1.411	24,84
2 – 5 ha	1.651	29,07
5 – 10 ha	474	8,34
10 – 20 ha	121	2,13
20 – 30 ha	20	0,35
30 - 50 ha	10	0,18
50 – 100 ha	2	0,04
преко 100 ha	3	0,05

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

У структури газдинстава према величини поседа у Пироту доминирају газдинства мале просечне површине коришћеног пољопривредног земљишта. Највеће учешће у укупном броју газдинстава (33,89%) имају мала газдинства са поседом до 1 ха.

Табела 5 Распоживо земљиште пољопривредних газдинстава, 2012. година

		Пирот		Пиротски округ		Република Србија	
		Површина (ha)	(%)	Површина (ha)	(%)	Површина (ha)	(%)
Пољопривредно земљиште	коришћено	26.860	44,86	51.343	46,17	3.437.423	64,29
	некоришћено	14.222	23,76	27.557	24,78	424.054	7,93
	укупно	41.082	68,62	78.900	70,95	3.861.477	72,22
Друго земљиште	шумско	6.829	11,41	15.014	13,50	1.023.036	19,13
	остало земљиште	11.958	19,97	17.282	15,55	462.084	8,64
Укупно		59.869	100	111.196	100	5.346.597	100

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

У структури коришћеног пољопривредног земљишта највећи удео имају ливаде и пашњаки (64,02%), а на другом месту су оранице и баште (31,47%). У структури коришћења ораничних површина највеће учешће имају жита и сточно крмно биље.

Табела 6 Структура коришћеног пољопривредног земљишта газдинстава по категоријама, 2012. година

		Пирот	
		Површина (ha)	Удео у укупном пољопривредном земљишту газдинстава (%)
Коришћено пољопривредно земљиште газдинстава – укупно		26.860	100,00
окућнице		57	0,21
оранице и баште	укупно	8.452	31,47
	жито	5.705	21,24
	инд. биље	8	0,03

	повртно биље, бостан и јагоде	432	1,61
	крмно биље	2.222	8,27
	угари	85	0,32
воћњаци		764	2,84
виногради		366	1,36
ливаде и пашњаци		17.195	64,02
расадници		4	0,01
остало		22	0,08

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

У структури пољопривредних газдинстава према броју одвојених делова доминирају газдинства са 10 и више делова (27%), а просечан број делова по пољопривредном газдинству је осам, чија је просечна величина 1 ha.

Табела 7 Газдинства према броју одвојених делова коришћеног пољопривредног земљишта, 2012. година

Пољопривредна газдинства према броју одвојених делова	Пирот
1 део	259
2-3 дела	1.368
4-5 делова	1.072
6-9 делова	1.398
10 и више делова	1.520
укупно пољопривредна газдинства	5.617
број одвојених делова коришћеног пољопривредног земљишта	43.062
површина коришћеног пољопривредног земљишта газдинстава (ha)	26.860
просечан број делова по пољопривредном газдинству	8
просечна величина делова (ha)	1

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

1.3.1. Ратарско повртарска производња

Производна структура ове гране пољопривреде је доста једнострана. Највеће учешће имају жита (кукуруз и пшеница), затим крмно биље и поврће. Најпрофитабилније линије ратарске производње – индустријско, лековито и ароматично биље се веома мало гаје на овом подручју.

На подручју Пирота производе се следеће врсте жита: кукуруз, пшеница, јечам, овас, тритикале а на незнатним површинама и раж. Већи економски значај имају кукуруз и пшеница. Дугорочно посматрано, производња кукуруза бележи тенденцију пада, што коинцидира са падом сточарске производње. Још више се смањује производња пшенице, што је у складу са кретањима ове производње у централној Србији у целини.

Табела 8 Површина под ратарским културама

Категорија	Површина под културама (ha)
Кукуруз	2.890
Пшеница	2.422
Раж	5
Јечам	233
Овас	101
Остала жита за зрно	54
Укупно	5.705

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

Производња сточног крмног биља најзаступљенији вид биљне производње на подручју града Пирота. Крмно биље се практично производи на површини од преко 19.000 хектара, односно на 72% коришћеног пољопривредног земљишта (ливаде и пашњаци 17.195 ha и гајено сточно крмно биље 2.222 ha). Од гајеног крмног биља су најзаступљеније су детелина и мешавина трава. Ове две крмне биљке се гаје на површини од око 1.800 хектара. На трећем месту по заступљености је луцерка, а затим следи кукуруз за крму. У брдско-планинским деловима општине, највећа количина сточне хране се добија са природних ливада и пашњака. Нажалост, због енормног пада броја основних врста стоке овог краја (оваца и говеда) велике количине ове изузетно квалитетне, а јефтине хране остају неискоришћене.

Табела 9 Површине под крмним биљем

Категорија	Површина под културама (ha)
Мешавина трава	589
Кукуруз за силажу	103
Детелина	1.174
Луцерка	325
Остале крмне легуминозе	19
Остало биље које се жање зелено	9
Сточна репа	-
Остало коренасто и зељасто крмно биље	3
Укупно	2.222

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

Најзаступљеније врсте поврћа у Пиротском крају су кромпир у брдскопланинском делу општине и пасуљ у равничарско-брежуљкастом. Производња кромпира има веома изражену тенденцију пада. Осамдесетих година прошлог века она се кретала од 10.000 до 12.000 тона годишње, а после двехиљадите године од око 4.750 до 7.090 тона (просек 6.133). Два су основна разлога за овакву тенденцију: а) значајније смањење пољопривредног становништва у планинском делу општине, и б) смањење тржишта. Слична је тенденција и код производње пасуља. Од других врста поврћа у пиротском крају, производе се значајније количине паприке, црног и белог лука и парадајза. Производња осталих врста поврћа овог поднебља (шаргарепа, грашак, купус, кељ и друге купусњаче, краставци и др.) је углавном природног карактера и нема већи економски значај. Поврће се претежно производи на отвореном простору. Последњих година у околини Пирота и других насеља у пиротском пољу на релативно малим површинама се поврће гаји у пластеницима.

Табела 10 Површине под поврћем, бостаном и јагодама

Повртарска култура	Површина под културама (ha)
Кромпир	200
Пасуљ	72
Парадајз	20
Купус и кељ	22

Паприка	65
Црни лук	21
Бели лук	8
Карфиол	0
Шаргарепа	2
Грашак	3
Остало свеже поврће	11
Бостан	1
Јагоде	3
Укупно	428
Производња у заштићеном простору	5

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

У ратарској производњи је карактеристична уситњеност парцела и садња више врста ратарских култура, што је делимично и оправдано с обзиром на несигурност у пласману производа и ниске откупне цене, али се у овој области виде и позитивни помаци. Наиме један број пољопривредника покреће тзв. пластеничку производњу и на тај начин покушава да оствари боље приходе и превазиђе проблеме који већ годинама муче пољопривреду у целини.

Недостатак влаге у летњим месецима један је од ограничавајућих фактора у биљној производњи на територији Пирота. Укупна наводњавана површина износи 600 ha од тога ратарске културе 10%, повртарске 70% и воћарске 20%. Обзиром да постоје стабилни водотокови ове површине показују да се недовољно користе расположиви водни ресурси. Главни извори воде за наводњавање су подземне воде на газдинству 47,5%, површинске воде на газдинству 3,5%, површинске воде ван газдинства 36,4%, вода из водовода 10,4%.

Према статистичким подацима, индустријско биље се производи на безначајним површинама – око 8 ha. До скоро се на подручју ове општине у релативно скромним количинама производила шећерна репа и сунцокрет, међутим та производња је практично замрла.

Табела 11 Површина под индустријским биљем

Категорија	Површина под културама (ha)
Дуван	2
Сунцокрет	2
Соја	1
Лековито и ароматично биље	2

Остало индустријско биље	1
Укупно	8

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

1.3.2. Воћарско–виноградарска производња

Према званичним статистичким подацима, воћњаци и виногради на подручју Пирота заузимају око 1.130 ha (воћњаци 764, виногради 366 ha). Производња воћа и грожђа је претежним делом екстензивног и природног карактера, што у знатној мери умањује економске резултате, и заступљена је углавном у приватном сектору.

Табела 12 Површине под воћним врстама

Воћне врсте	Површина под културама (ha)
Јабукe	104
Крушке	41
Брескве	6
Кајсије	7
Вишње	97
Шљиве	424
Ораси	42
Лешници	24
Остало	17
Малине	1
Купине	0
Остало бобичаство воће	1
Укупно	764

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

На овом подручју се производе све врсте континенталног воћа које се иначе гаје у Републици Србији (коштичаво, јабучасто, јагодасто и језграсно). Оно се углавном користи за задовољење сопствених потреба – потрошњу у свежем стању и прераду у домаћој радиности (алкохолна и безалкохолна пића, суво воће, џем, пекмез, компот и др). Мање количине воћа се износе на пијаци и предају прерађивачким капацитетима из источне Србије, а ређе и из других крајева. У сортименту гајених врста воћа скоро подједнако су заступљене аутохтоне и савремене сорте. У новим засадима се углавном гаје високопродуктивне сорте. Када је у питању систем узгоја, доминирају

полуинтензивни и екстензивнији засади. Интензивних засада је мало, и они су углавном заступљени на окућницама и у аматерским засадима. Садни материјал се по правилу набавља на пијацама, због чега је најчешће сумњивог порекла и квалитета. Ниски и колебљиви приноси (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и природне производње. Од осталих врста воћа на подручју Пирота гаје се: вишње, трешње, кајсије и брескве из групе коштичавог, затим крушке и дуње из групе јабучастог, ораси и лешници из групе језграстог и најзад, јагода и у врло малим количинама малина, из групе јагодастог воћа. Најзаступљеније врсте воћа на подручју града Пирота су шљива и јабука.

Табела 13 Површине под виноградима

Категорија	Површина под културама (ха)
Сорте за вино са географским пореклом	1
Остале винске сорте	340
Сорте за јело	25
Укупно	366

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

У дугом периоду виноградарство је за подручје Пирота било значајна грана пољопривредне производње. Међутим, последњих деценија, идентично у Србији у целини, виноградарство не само да стагнира, већ назадује. Претежним делом засади винограда су стари и запуштени. Такође, знатан део засада је зарастао у коров и шикаре. Нови засади се ретко подижу, спорадично се примењује савремена технологија гајења и садња квалитетнијих и продуктивнијих сорти. Доминирају виногради са винским сортама, који заузимају 92,9% површина под виновом лозом. Виноградарством се бави 2.552 газдинства, 45% свих газдинстава у виногорју.

Основни узроци негативних тенденција у виноградарству града Пирота су: а) запостављање развоја виноградарства у Републици Србији у више претходних деценија; б) неорганизован откуп, ниске откупне цене и недостатак савремених капацитета за прераду грожђа; в) смањење капацитета унутрашњег тржишта и хиперпродукција у производњи вина у виноградарским земљама Европске уније и др.

1.3.3. Сточарство

У економском погледу сточарство је најзначајнија и најзаступљенија грана пољопривреде на подручју града Пирота. Пирот је познат као сточарски крај са дугом традицијом у сточарству и производњи млечних производа, али је последњих година приметан тренд опадања броја грла стоке, што се посебно односи на рејон Старе планине.

Табела 14 Грла стоке

		Територија Пирота	Удео у укупном броју у Пиротском округу (%)	Удео у укупном броју у Србији /%)
Говеда	укупно	5.069	48,07	0,56
	краве и стеоне јунице	3.270	47,16	0,73
Свиње	укупно	9.529	52,44	0,28
	крмаче и супрасне назимице	571	59,29	0,16
Овце	укупно	17.801	45,17	1,02
	овце за приплод	15.007	45,72	1,18
Козе	укупно	8.321	59,38	3,59
Коњи	укупно	235	46,72	1,39
Живина	укупно	78.800	43,21	0,29
Кошнице пчела	укупно	6.463	40,60	0,97

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2012. године

Посебан проблем је енормно смањење броја економски најзначајнијих и најзаступљенијих врста стоке овог подручја – оваца 5,9 пута и говеда око три пута.

Основни узроци дугорочне тенденције смањења сточног фонда на подручју града Пирота су: а) запостављање пољопривреде у дугом периоду; б) економско пропадање села; в) смањење капацитета унутрашњег тржишта, што се огледа кроз смањењу потрошњу основних сточних производа (млека и меса) по становнику и укупно; и г) отежан приступ сточних производа из овог краја (и Републике у целини) на светска тржишта у дугом периоду, због више разлога.

1.3.4. Остале гране пољопривреде

Са економским развојем неког региона или земље у целини, остале гране пољопривреде, које се најчешће називају алтернативне, добијају посебан значај. По правилу, то су пчеларство, аквакултура (гајење риба и других водених животиња), хеликокултура (пужарство), гајење јестивих гљива, гајење дивљачи (срне, дивље свиње, јелени лопатари, птице и др.) у функцији ловног туризма и специјалитета за унутрашње тржиште и извоз, гајење кунџа и крзнашица и др. У алтернативну пољопривреду се често убраја и органска пољопривреда, која практично обухвата све гране и линије производње, али се производња организује по органском поступку (без употребе пестицида и синтетичких минералних ђубрива).

На подручју Пирота постоје агроеколошки и други услови за економски целисходну производњу већине од наведених грана или линија пољопривредне производње. За сада се значајнији

економски резултати постижу само у пчеларству и гајењу пастрмке у специјализованим пастрмским рибњацима.

У Пироту, пчеларство постаје све озбиљнија пољопривредна делатност. То је препознала држава па својим субвенцијама од осамсто динара по кошници стимулише развој пчеларства. Град Пирот, такође, издваја значајна средства омогућавајући лакшу куповину пчеларске опреме. У Пироту постоји неколико удружења пчелара. Што се тиче бројног стања тренутно је 800 регистрованих пчелара и око 10.000 кошница.

На територији Пирота изграђено је неколико рибњака пастрмке. У селу Крупац је у функцији рибњак капацитета 80 тона пастрмке годишње. У саставу овог рибњака је и производња млађи пастрмке. На Старој планини, у непосредној близини села Јеловица, поред излетишта Врело, изграђен је пастрмски рибњак годишњег капацитета од 50 тона, а код села Пасјач у мањем рибњаку производи се неколико тона пастрмке.

На светском тржишту расте тражња за производима органске пољопривреде. Цена производа из органске пољопривреде знатно су веће у односу на конвенционалне. Подручје општине Пирот, као ретко који други крај у Србији, има изузетне услове за развој органске пољопривреде. Илустрације ради, у заштићеном парку природе Стара планина земљишни ресурси примерени овој производњи износе 142.000 ha!

1.4. Шумарство

Пирот има укупно 42.735 ha обрасле шумске површине.

Табела 15 Пошумљене површине и посечена запремина дрвета

		Пирот
Обрасла шумска површина, укупно (ha)		42.735 ¹
Пошумљено – у шуми (ha)	лишћарима	-
	четинарима	23,59
Пошумљено – изван шуме (ha)	лишћарима	-
	четинарима	1,52
Посечена дрвна запремина – укупно (m ³)	лишћара	47.222
	четинара	8.414
Посечена дрвна запремина – техничко дрво (%)	лишћара	17
	четинара	44

Извор: Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији, 2020.

¹ Стање на крају 2017. године.

1.5. Макроекономски показатељи

Табела 16 Бруто додата вредност, по делатностима, и бруто домаћи производ у Републици Србији, текуће цене, мил. РСД

Република Србија	2017.	2018.	2019.
Пољопривреда, шумарство и рибарство	286.244,6	321.481,2	322.559,9
Рударство	101.197,1	100.775,8	104.337,4
Прерађивачка индустрија	717.434,7	735.433,1	740.321,2
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	171.370,7	173.171,6	171.796,5
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	54.703,8	56.074,5	59.874,2
Грађевинарство	195.677,8	225.802,4	309.202,7
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	542.905,4	581.006,1	616.321,8
Саобраћај и складиштење	186.060,3	197.632,5	203.035,9
Услуге смештаја и исхране	65.026,5	70.866,2	75.669,7
Информисање и комуникације	235.404,5	243.263,1	263.899,0
Финансијске делатности и делатност осигурања	134.787,3	152.075,8	170.570,2
Пословање некретнинама	348.607,6	356.707,4	373.775,7
Стручне, научне, иновационе и	190.962,1	197.828,0	210.636,2

техничке делатности			
Административне и помоћне услужне делатности	103.836,4	115.375,0	121.393,1
Државна управа и обавезно социјално осигурање	150.611,8	172.061,5	199.214,0
Образовање	160.506,3	174.036,0	188.120,7
Здравствена и социјална заштита	176.073,1	196.065,7	216.533,1
Уметност, забава и рекреација	56.097,1	59.768,3	61.737,9
Остале услужне делатности	59.599,8	60.573,7	63.079,9
Делатност домаћинства као послодавца	9.244,9	8.730,9	8.820,8
Делатност екстериторијалних организација и тела	...	...	...
Бруто домаћи производ (БДП)	4.760.686,3	5.072.932,2	5.417.724,9

Извор: Републички завод за статистику, Статистички годишњак 2020, Национални рачуни

Табела 17 Бруто домаћи производ и бруто национални доходак, текуће цене, мил. РСД

Република Србија	2017.	2018.	2019.
Бруто домаћи производ – укупно, мил. РСД	4.760.686	5.072.932	5.417.725
Бруто домаћи производ – по становнику, РСД	678.078	726.510	780.064

Извор: Републички завод за статистику, Статистички годишњак 2020, Национални рачуни

Табела 18 Финансијске перформансе привредних друштава, 2019. година

	Укупно за сва привредна друштва у Пироту (у хиљ. РСД)
Број привредних друштава	398
Укупна актива	72.093.779
Укупан капитал	19.628.359
Пословни приходи	121.120.811
Нето добит	9.926.389
Број привредних друштава са нето добитком	236
Број привредних друштава са нето губитком	92
Број запослених	8.082

Извор: Агенција за привредне регистре, Регистар финансијских извештаја

1.6 Структура извоза и увоза

Табела 19 Извоз и увоз у Пироту у 2019. години

	Назив индикатора	Јединица мере	Вредност индикатора 2019.
Пирот	Укупан број извозника	Број	50
	Укупан извоз	У 000 РСД, номинално	50.237.689
	Укупан увоз	У 000 РСД, номинално	7.028.736
	Суфицит/дефицит	У 000 РСД, номинално	43.208.953
	Покривеност увоза извозом	%	714.7
	Обим спољнотрговинске размене	У 000 РСД, номинално	57.266.425
	Годишња стопа раста извоза	Стопа	4.6
	Годишња стопа раста увоза	Стопа	31.4

Извор: Аналитички сервис Републичког Секретаријата за јавне политике

Последњих неколико година међу највећим извозницима у Србији, на трећем месту по вредности извоза, налази се „Tigar Tyres” из Пирота.

1.7. Јавне финансије

1.7.1. Приходи градског буџета

У буџету Града Пирота приходи бележе константан раст из године у годину. Изузетак је 2020. година, када је извршено је смањење прихода, које је углавном директна последица увођења ванредног стања у земљи услед пандемије ковид – 19, тако да су укупни приходи и примања износили 1.709.313.126 динара. Одлуком о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2021. годину укупни приходи и примања износе 1.836.325.467 динара.

У структури прихода и примања највеће учешће имају порески приходи (73%), од којих највише приходи од пореза на доходак, добит и капиталне добитке (53%)

Табела 20 Структура прихода градског буџета

	2019.*	2020.**	2021.***
Укупни приходи и примања	1.825.808.909	1.709.313.126	1.831.325.467
Порески приходи	1.232.057.000	1.230.589.642	1.335.327.000
Непорески приходи	144.814.271	114.244.000	133.651.000
Меморандумске ставке	1.000.000	300.000	1.200.000
Донације	49.058.818	22.065.781	4.588.467
Трансфери	363.778.820	333.163.703	321.109.000
Примања од продаје нефинансијске имовине	35.100.000	8.950.000	35.450.000

Извор: * Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2019. годину

**Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2020. годину

***Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2021. годину

1.7.2. Расходи градског буџета

Одлуком о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2021. годину укупни расходи и издаци износе 2.286.762.059 динара.

Табела 21 Структура расхода градског буџета

	2019.*	2020.**	2021.***
Укупни расходи и издаци	2.137.057.082	1.988.460.045	2.281.762.059
Текући расходи	1.547.900.682	1.584.132.777	1.650.863.464
Капитални расходи	581.359.200		
Издаци за набавку нефинансијске имовине			630.898.595
Издаци за набавку финансијске имовине	3.397.200	404.327.268	0
Отплата дуга	4.400.000		0
Остварени суфицит/дефицит	-311.248.173	-279.146.919	-450.436.592

Извор: * Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2019. годину

**Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2020. годину

***Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2021. годину

У структури расхода по програмима, највеће учешће имају Опште услуге локалне самоуправе (24%), потом Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура (17%) и Предшколско васпитање и образовање (9%).

Табела 22 План расхода по програмима за период 01. 01. 2020 – 31. 12. 2020.

Назив програма	Износ
Становање, урбанизам и просторно планирање	89.553.172
Комуналне делатности	171.928.263
Локални економски развој	24.004.000
Развој туризма	19.582.443
Пољопривреда и рурални развој	56.360.000
Заштита животне средине	26.219.340
Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура	284.569.301

Предшколско образовање и васпитање	194.925.629
Основно образовање и васпитање	81.785.209
Средње образовање и васпитање	61.299.721
Социјална и дечја заштита	91.854.755
Здравствена заштита	18.981.000
Развој културе и информисања	181.980.040
Развој спорта и омладине	173.727.931
Опште услуге локалне самоуправе	441.033.802
Политички систем локалне самоуправе	45.205.769
Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије	25.449.670
Укупно за БК	1.988.460.045

Извор: Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету Града Пирота за 2020. годину

Град Пирот једна је од малобројних локалних самоуправа у Републици Србији која нема дуговања – јавни дуг је 0 динара, комерцијалне кредите не користи дужи низ година и своје обавезе редовно измирује.

1.8. Јавна предузећа

Град Пирот је оснивач пет јавних предузећа: Јавно предузеће „Комуналац“, Јавно предузеће „Водовод и канализација“, Јавно комунално предузеће „Градска топлана“, Јавно предузеће за планирање и уређивање грађевинског земљишта и Јавно комунално предузеће „Регионална депонија Пирот“.

Табела 23 Списак јавних предузећа

Редни број	Назив предузећа	Делатност
1.	Јавно предузеће „Комуналац“ Пирот	1. управљање комуналним отпадом 2. одржавање чистоће на површинама јавне намене 3. одржавање јавних зелених површина 4. управљање гробљима и погребне услуге 5. управљање јавним паркиралиштима

		6. обезбеђење јавног осветљења 7. управљање пијацама 8. димничарске услуге 9. делатност зоохијигијене 10. одржавање улица и путева у градовима и другим насељима (хоризонтална и вертикална сигнализација)
2.	Јавно предузеће „Водовод и канализација” Пирот	Основна делатност: 1. сакупљање, пречишћавање и дистрибуција воде 2. уклањање отпадних вода канализацијом Додатне делатности: 1. комунални грађевински и хидрограђевински радови 2. постављање цевних инсталација у објектима 3. баждарење водомера 4. превоз робе у друмском саобраћају 5. пројектовање грађевинских и других објеката
3.	Јавно комунално предузеће „Градска топлана” Пирот	Производња и снабдевање паром и климатизација
4.	Јавно предузеће за планирање и уређивање грађевинског земљишта Пирот	Архитектонска делатност, која обухвата планирање градова, насеља и простора, односно припремање, израду и праћење спровођења просторних и урбанистичких планова, израду архитектонских планова и пројеката
5.	Јавно комунално предузеће „Регионална депонија Пирот”	Претежна делатност: Третман и одлагање отпада који није опасан Остале делатности: – Поновна употреба разврстаних материјала – Сакупљање отпада који није опасан – Услуге уређења и одржавања околине

Извор: Званичне интернет презентације јавних предузећа

1.9. Финансијске институције

У Пироту послује 15 пословних банака и 5 осигуравајућих друштава.

Табела 24 Списак пословних банака

Редни број	Назив институције	Број филијала
1.	АИК Банка а.д. Ниш	1 филијала
2.	ИНТЕСА а.д. Београд	1 филијала
3.	ЕРСТЕ Банк	1 експозитура
4.	ЕУРОБАНК Србија	1 експозитура
5.	Директна Банка	1 пословница

6.	Комерцијална Банка	1 експозитура
7.	Credit Agricole а.д. Нови Сад	1 филијала
8.	ОТП Банка Србија а.д. Нови Сад	1 филијала
9.	Поштанска штедионица а.д. Београд	1 експозитура
10.	Raiffeisen Banka а.д. Београд	1 филијала
11.	Unicredit Bank а.д. Београд	1 експозитура
12.	Војвођанска Банка а.д. Нови Сад	1 филијала
13.	Opportunity Banka	1 пословница
14.	Агроинвест Банка	1 филијала
15.	Halkbank а.д. Београд	1 филијала

Извор: Народна Банка Србије

Табела 25 Списак осигуравајућих друштава

Редни број	Назив институције	Број филијала
1.	ДДОР Нови Сад	1 експозитура
2.	Компанија Дунав осигурање	1 филијала
3.	Generali Osiguranje Srbija	1 пословница
4.	Wiener Stadtische Osiguranje	1 филијала
5.	АМС Осигурање	1 филијала

Извор: Народна Банка Србије

1.10. Инвестиције

Кључни разлози за инвестирање у град Пирот јесу изузетан стратешки положај за развој привреде, близина важних саобраћајница у региону и добра повезаност путном и железничком мрежом: Коридор 10, један од најважнијих паневропских саобраћајних коридора, међународни пут Е-80 и магистрални пут М-9, електрифицирана железничка пруга Ниш–Пирот–Софија (огранак пружног правца Будимпешта–Београд–Скопље–Атина, као и правца Љубљана–Загреб–Београд–Скопље–Атина); близина два међународна аеродрома Ниш и Софија, који су удаљени од Пирота по 70 km; Слободна зона „Пирот” која својим корисницима пружа бројне погодности; близина тржишта Европске уније; институционална подршка за инвеститоре; Канцеларија за локални економски развој; убрзана процедура издавања грађевинских дозвола, конкурентне цене - ниске накнаде за уређење и коришћење грађевинског земљишта, комуналне, локалне таксе.

У 2019. години укупно остварене инвестиције у нова основна средства износиле су 4,2 милијарде динара, од којих је 76% уложено у реконструкцију, доградњу и проширење капацитета.

Посматрано по делатностима, највише је инвестирано у прерађивачку индустрију (69%).

Табела 26 Остварене инвестиције у нова основна средства, по карактеру изградње и техничкој структури, 2019. година

		Пирот (хиљ.РСД)	Удео у укупним инвестицијама у граду (%)
Укупне инвестиције		4.210.423	100,00
Каректер изградње	Нови капацитети	1.018.623	24,19
	Реконструкција, доградња и проширење	3.185.115	75,65
	Одржавање нивоа постојећих капацитета	6.685	0,16
Техничка структура	Грађевински радови	1.498.565	35,59
	Опрема са монтажом – домаћа	2.026.908	48,14
	Опрема са монтажом – увозна	604.992	14,37
	Остало	79.958	1,90

Извор: Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији, 2020.

Табела 27 Остварене инвестиције у нова основна средства, по делатностима, 2019. година

	Пирот (хиљ.РСД)
Укупно	4.210.423
Пољопривреда, шумарство и рибарство	-
Рударство	49.662
Прерађивачка индустрија	2.921.094

Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	111.721
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	78.451
Грађевинарство	2.066
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	375.701
Саобраћај и складиштење	-
Услуге смештаја и исхране	-
Информисање и комуникације	9.136
Финансијске делатности и делатност осигурања	12.318
Пословање некретнинама	451
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	-
Административне и помоћне услужне делатности	-
Државна управа и обавезно социјално осигурање	591.376
Образовање	26.711
Здравствена и социјална заштита	20.989
Уметност, забава и рекреација	6.281
Остале услужне делатности	4.466

Извор: Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији, 2020.

1.11. Индустијске и радне зоне

„Индустијска зона 1”

„Индустијска зона 1” се налази у индустријском делу града (агро и текстилна индустрија, индустрија гумених производа и коже) у наставку Слободне зоне Пирот. „Индустијска зона 1” и Слободна зона „Пирот” чине заједно Индустијски парк. Укупна површина Индустијског парка је 103 ha. Површина саме индустријске зоне је 25 ha, од тога је 6 ha инфраструктурно опремљено: водовод, канализација, пут и струја. Земљиште у индустријској зони је у власништву државе, фирми, јавних предузећа и приватних лица. У наредном периоду планира се и пролазак гасовода кроз Зону – у припреми је планска документација за гасификацију Зоне.

Слободна Зона Пирот

Слободна зона „Пирот” а.д. почела је са радом априла 1998. године, по Решењу Савезне владе од 8.8.1996. године на локацији индустријске зоне Пирота. Простире се на 122 ha 2a 86m² инфраструктурно опремљеног земљишта на коме ради 25 производних и преко 100 трговинских фирми које запошљавају 6.000 радника.

Зона је инфраструктурно опремљена (на подручју намењеном за гринфилд инвестиције):

- електрична енергија: 4 трафостанице 10/0.4 KV снаге 4200 KW и трафостаница 35/10 KV снаге 4000 KW
- вода: санитарна, индустријска Ø 300 mm
- комплетна хидрантска мрежа (12 ha) Ø 150 mm
- канализација Ø 1200/800 mm
- телефони 50 независних линија
- брзи интернет
- оптички кабл

Табела 28 Списак активних производних корисника Слободне зоне Пирот

Редн и број	Пословно име корисника	Делатност	Број запослених и ангажованих лица
1.	„Тигар а.д.”, Пирот	Делатност холдинг компанија	998
2.	„Тигар Tyres doo”, Пирот	Производња гума за возила, протектирање гума	3.530
3.	„Тери инжењеринг доо”, Београд – огранак Пирот	Производња електро ормана	16
4.	„AQ INDUCTIVE doo”, Пирот	Производња мотора и генератора, трансформатора	2
5.	„Сарлах доо”, Пирот	Машинска обрада метала	15
6.	„Зелени пут доо”, Пирот	Производња кућне хемије	4
7.	„Пиротекс трико доо”, Пирот	Прерада ПЕ гранулата	26
8.	„Д компани доо”, Бабушница	Производња машинских алата	362

9.	„Serbpakidžing doo”, Пирот	Производња биг бег врећа	22
10.	„Best tobacco doo”, Пирот	Производња празних филтер цигарета	27
11.	„Мундорама доо”, Београд огранак Пирот	Трговина на велико воћем и поврћем	2
12.	„Maille Pirotex doo”, Пирот	Производња одевних предмета од текстила	43
13.	„Малевос доо”, Пирот	Производња рубља	46
14.	„Е. Mirollio doo”, Димитровград	Производња одевних предмета	402
15.	СЗУТР „Стојановић”, Пирот	Машинска обрада метала	80
16.	„Есо rubber doo”, Димитровград	Рециклажа производа од гуме	16

Извор: Слободна зона „Пирот”

„Индустијска зона 2”

Локација се налази у близини Коридора 10. Од центра је удаљена око 2 km. Постоји плански основ за њу, а то је План генералне регулације „Пирот–Југ”.

Табела 29 „Индустијска зона 2”

Намена	Грађевинско земљиште
Укупна површина	95.806 m ²
Општинска површина	95.806 m ²
Удаљеност од коридора 10	0 km
Удаљеност од Железничке станице	4,8 km
Удаљеност од аеродрома	79,8 km

Извор: Канцеларија за локални економски развој

„Индустијска зона 2” има директан приступ међународном путу Е-80, има струју, воду и канализацију, али је потребно надоградити мреже. Урађена је планска документација за инфраструктурно опремање.

2. РАДНА СНАГА

2.1. Број и структура запослених

У 2020. години укупан број регистрованих запослених у Пироту износио је 14.974, при чему су 11.960 лица била запослена код правних лица, 2.913 су предузетници, лица која самостално обављају делатност или запослени код њих, а 102 лица су регистрована као индивидуални пољопривредници.

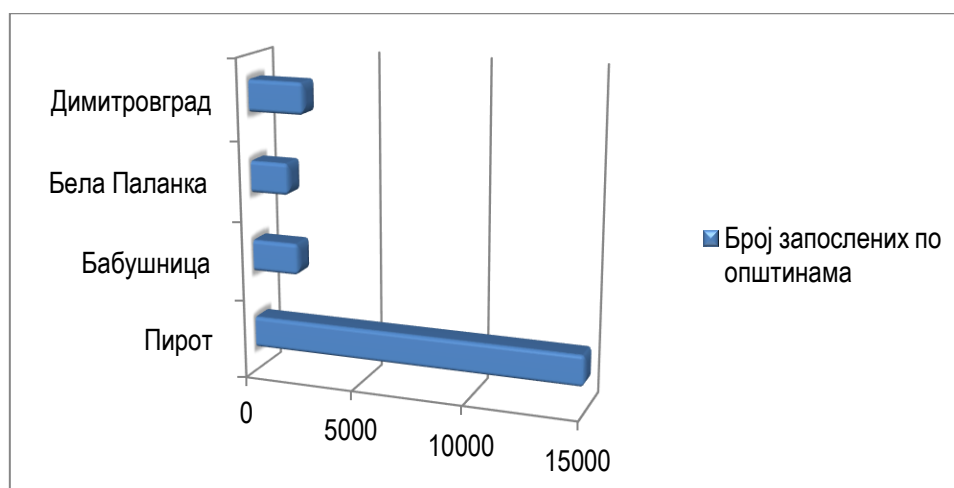

Табела 30 Број запослених у општинама Пиротског округа, годишњи просек у 2020. години

	Запослени у правним лицима	Предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени од њих	Регистровани индивидуални пољопривредници	Укупно
Пирот	11.960	2.913	102	14.974
Бабушница	1.665	435	25	2.126
Бела Паланка	1.258	462	20	1.740
Димитровград	1.924	535	44	2.503

Извор: РЗС; Запослени у Републици Србији, 2020. Саопштење

Графикон 1 Укупан број запослених у општинама Пиротског округа, 2019. година

Извор: РЗС; Запослени у Републици Србији, 2019. Саопштење

Табела 31 Упоредни преглед регистроване запослености по годинама

Пирот	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Регистрована запосленост – укупно	14.495	15.136	15.172	15.088	14.797	14.974
Запослени у правним лицима (у радном односу)	11.921	12.341	12.338	12.174	11.835	11.960

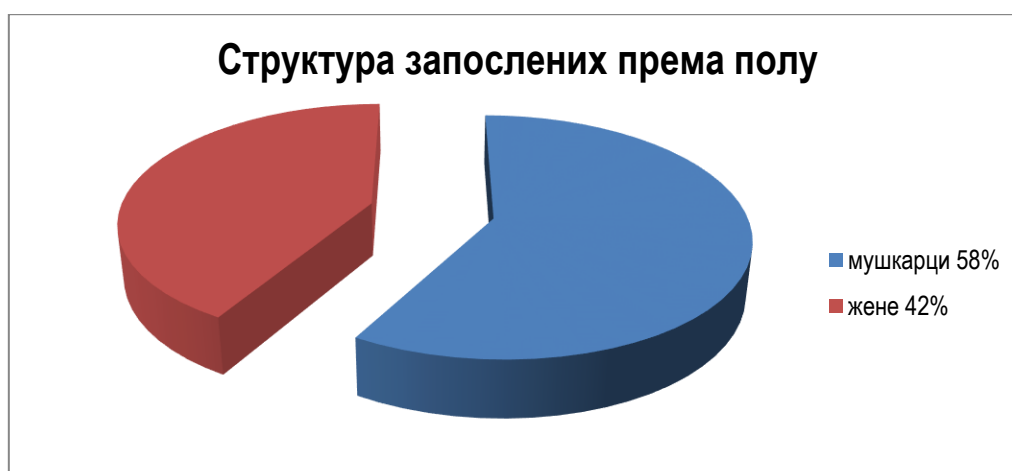

и ван радног односа)						
Предузетници и запослени код њих и лица која самостално обављају делатност (у радном односу и ван радног односа)	2.426	2.652	2.697	2.790	2.853	2.913
Регистровани индивидуални пољопривредници	148	143	137	124	109	102

Извор: Републички завод за статистику, Регистрована запосленост према општини рада

У укупном броју запослених у Пироту, 58% су мушкарци, а 42% су жене.

Графикон 2 Структура запослених према полу

Извор: Републички завод за статистику, Регистрована запосленост према општини рада

2.2. Запосленост по делатностима

Највећи број запослених у Пироту ради у сектору прерађивачке индустрије (5.992), а најмање у сектору пословање некретнинама (свега 16 запослених). Иста је ситуација и на нивоу округа.

Табела 32 Број запослених у предузећима, установама, задругама и организацијама, по секторима, 2020. година

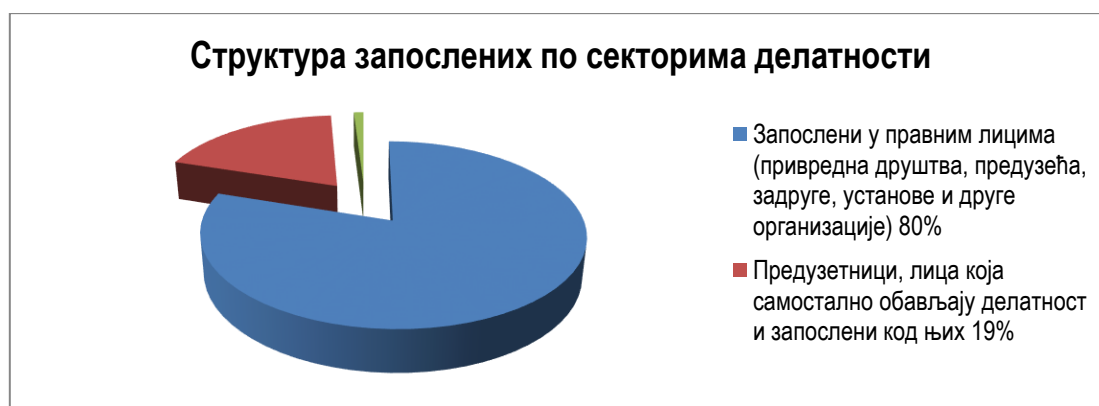
	Пирот	Пиротски округ
Пољопривреда, шумарство и рибарство	173	210
Рударство	134	175
Прерађивачка индустрија	5.992	7.987
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	164	215
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	266	586
Грађевинарство	525	775
Трговина на велико и мало, поправка моторних возила	1.658	2.305
Саобраћај и складиштење	543	933
Услуге смештаја и исхране	555	855
Информисање и комуникације	224	267
Финансијске делатности и делатност осигурања	236	259
Пословање некретнинама	16	16
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	342	517
Административне и помоћне услужне делатности	553	663
Државна управа и обавезно социјално осигурање	922	1.601
Образовање	771	1.260

Здравствена и социјална заштита	1.230	1.606
Уметност, забава и рекреација	213	364
Остале услужне делатности	355	557
Регистровани индивидуални пољопривредници	102	191

Извор: РЗС, Запослени у Републици Србији, 2020. Саопштење

Графикон 3 Структура запослених по секторима делатности

Извор: РЗС, Запослени у Републици Србији, 2019. Саопштење

2.3. Просечне зараде

Просечне бруто и нето зараде у Пироту су највише у односу на просек за Пиротски округ.

Табела 33 Просечна зарада по запосленом, II квартал 2020. године

	Просечне зараде	Просечне зараде без пореза и доприноса
Пирот	78.161	56.295
Пиротски округ	73.803	53.234
Република Србија	81.843	59.190

Извор: РЗС, Просечне зараде по запосленом, по општинама и градовима, II квартал 2020. године

Табела 34 Упоредни преглед просечне нето зараде по запосленом, годишњи просек

	Пирот	Република Србија	Пирот/Република Србија
2010.	29.720	34.142	мање за 13%
2011.	34.662	37.976	мање за 8,7%
2012.	38.043	41.377	мање за 8,1%
2013.	36.429	43.932	мање за 17,1%
2014.	40.975	44.530	мање за 8%
2015.	39.548	44.432	мање за 11%
2016.	48.005	46.097	веће за 4,1%
2017.	52.705	47.893	веће за 10%
2018.	51.968	49.650	веће за 4,7%
2019.	54.134	54.919	мање за 1,5%
2020. (просек I–VII)	56.702	59.339	мање за 4,4%

Извор: Агенција за привредне регистре

2.4. Запошљавање

Током 2020. године са евиденције Филијале Националне службе за запошљавање у Пироту запослено је и радно ангажовано укупно 4.031 лице (1.934 жена), што је за око 5% мање у односу на 2019. годину. На одређено време запослено је 2.472 лица, на неодређено 757 и ван радног односа ангажована су 802 лица. Просечно месечно током 2020. године запошљавало се 336 лица, од којих је 161 жена.

Филијала Пирот је реализовала програме и мере активне политике запошљавања финансиране из буџета Републике Србије, али и у сарадњи са локалном самоуправом кроз техничку подршку и суфинансирање, на основу потписаних споразума о сарадњи и усвојеног Локалног акционог плана запошљавања за 2020. годину.

Табела 35 Запослени и рад ван радног односа лица са евиденције Националне службе за запошљавање у 2020. години

Степен стручне спреме	град Пирот	
	Укупно	Жене
I	796	328
II	365	92
III	1.323	631

IV	394	201
V	7	4
VI/1	28	25
VI/2	46	38
VII/1	71	47
VII/2	16	13
VIII	0	0
Без података о степену стручне спреме	985	555
Укупно	4.031	1.934

Извор: Филијала Националне службе за запошљавање у Пироту

Према подацима из месечног статистичког билтена Националне службе за запошљавање у фебруару 2021. године у Пироту је евидентирано 5.436 незапослених лица, од којих су 3.159 жене.

Табела 36 Незапослена лица

Незапослена лица	Град Пирот	Пиротски округ
Незапослена лица – укупно	5.705	10.339
Незапослена лица – жене	3.367	5.525

Извор: Национална служба за запошљавање, Месечни статистички билтен – април 2021. године

У 2020. години на евиденцији Филијале Националне службе за запошљавање у Пироту евидентирано је 6.241 новопријављено лице, од тог броја 2.979 су жене. Односно, просечно месечно се током године пријављивало 1.040 лица, од којих 497 жена.

Табела 37 Новопријављени у 2020. години

Степен стручне спреме	град Пирот	
	Укупно новопријављени	Жене новопријављене
I	1.689	774
II	89	30
III	1.647	623
IV	1.930	959
V	21	2
VI/1	189	123
VI/2	206	147

VII/1	465	318
VII/2	3	3
VIII	2	0
Укупно	6.241	2.979

Извор: Филијала Националне службе за запошљавање у Пироту

Током 2020. године послодавци су Филијали Националне службе за запошљавање у Пироту пријавили потребу за запошљавањем 704 лица, од којих 298 на одређено, 185 на неодређено време и 221 остало.

Табела 38 Пријављене потребе за запошљавањем у 2020. години

Степен стручне спреме	град Пирот Укупно пријављене потребе
I	196
II	134
III	209
IV	62
V	4
VI/1	14
VI/2	13
VII/1	70
VII/2	2
VIII	0
Укупно	704
Пријављене потребе за које је потребно радно искуство	40

Извор: Филијала Националне службе за запошљавање у Пироту

Од 2011. године Град Пирот, у сарадњи са Националном службом за запошљавање – Филијала Пирот, реализује Локални акциони план запошљавања, који карактерише веома висок степене реализације у распону од 95 до 100%. Досадашњим плановима реализоване су следеће мере: јавни радови, субвенције за самозапошљавање, субвенције послодавцима за ангажовање лица из категорије теже запошљивих на новотвореним радним местима, стручна пракса и обуке за дефицитарна занимања на тржишту рада.

ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор

Са циљем повећања запослености младих кроз самозапошљавање, у Пироту је 2012. године основан ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор, чији су оснивачи град Пирот и Удружење грађана Пиргос. Делатност ЗИП центра састоји се у спровођењу процеса инкубације својим станарима и то кроз прединкубациону, инкубациону и постинкубациону фазу, као недвојивих

целина читавог процеса. Основна мисија ЗИП центра је да олакша успостављање „start up” бизниса и да допринесе отварању нових радних места у Пироту, кроз свеобухватну подршку сектору МСПП у виду коришћења пословног простора и опреме и пружања инкубационих услуга станарима центра у почетним фазама њиховог развоја. Визија ЗИП центра усмерена је на промовисање локалног предузетништва и побољшање економске ситуације на територији града, а и шире, обезбеђењем конкурентности сектора МСПП, користећи искуства и научене лекције кроз умрежавање са кључним стејколдерима и постојећим бизнис инкубаторима у Србији и региону.

У досадашњем приоду ЗИП центар реализовао је различите врсте обука међу којима се посебно истиче иновативни модел подршке запошљавању младих – обуке на радном месту (WBL), као модел који се већ пет година тестира у Србији, а Пирот је један од пет градова у којима се обука спроводи. Обука на радном месту је специфично дизајниран програм развијен на принципима швајцарске методологије за едукацију младих. Представља иновативни модел за подизање запошљивости младих који комбинује теорију и праксу, омогућавајући младима да стичу знања и вештине за конкретно занимање кроз рад, директно на радном месту у компанији и уз искусне менторе који преносе своја знања. Обуке се реализују у сарадњи са привредом и искључиво на основу потребе привреде за новом радном снагом.

ЗИП центар за младе имао је снажну улогу и у оснивању регионалног „Start up” центра Пирот, који је отворен 2019. године захваљујући подршци Министарства за иновације и технолошки развој и Града Пирота, са циљем да се подстакне развој ИТ сектора. Захваљујући томе, реконструисано је 300 m² у анексу дворане Кеј и добојен је заједнички радни простор за рад станара, велика тренинг сала капацитета до 50 седећих места, конференцијска сала за састанке и још једна канцеларија. Тренутно у ЗИП центру послује 10 компанија, а у „Start up” центру 20 лица.

„Job info center”

Помоћ младима приликом налажења посла, избора или промене каријере, као и подршку компанијама приликом проналажења и обучавања одговарајуће радне снаге, пружа „Job info center” Пирот.

„Job info center” отворен је у оквиру пројекта „Знањем до посла” који финасирају владе Швајцарске и Србије и који помаже смањење незапослености код младих кроз развој програма ваншколске обуке за оне послове који се траже на локалном тржишту рада. За потребе реализације овог пројекта изабрано је пет партнерских организација у пет пилот општина: Крушевац, Крагујевац, Књажевац, Нови Пазар и Пирот. У Пироту је улога локалног партнера поверена конзорцијуму који чине Удружење грађана Освежење и ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор.

„Job info center” је поред редовних активности на пројекту, развио својеврстан модел каријерног вођења и саветовања на локалном нивоу, стварајући систем који повезује школе, појединце, привреду и цивилни сектор на одржив и иновативан начин.

Кључна улога „Job info center” јесте да помаже ђацима, студентима и незапосленима у развоју оних знања и вештина које ће им бити од значаја при запошљавању, да помогне у стицању радног искуства након школовања и студирања и да пружи сазнања о свету пословања, те да припреми

Ђаке и студенате за успешан прелазак на следећи ниво развоја каријере након дипломирања, тј. приликом проналазка посла и запослења.

„Job info center” пружа ученицима:

- Информисање о могућностима даљег образовања и усавршавања
- Информисање о занимањима и професијама
- Информисање о стипендијама, наградним конкурсима и путовањима
- Помоћ приликом пријављивања на различите програме (од стипендија за летњу школу до научних конференција)
- Савети из прве руке: сусрет послодаваца ђака и студената, разговор и представљање компаније, како би помогли ђацима, студентима и незапосленима да боље разумеју свет пословања и културу пословања различитих компанија и да савладају вештине неопходне за организовање и успешно вођење сопствене каријере.

Незапосленима пружа:

- Информисање о занимањима и професијама, послодавцима и актуелним слободним радним местима
- Савремене технике тражења посла
- Индивидуално саветовање приликом доношења одлука релевантних за развој каријере
- Радионице на тему писања цв, припреме мотивационог и пропратног писма
- Припрема за први сусрет са послодавцем, симулација интервјуа
- Радионице за активно тражење посла

Послодавцима пружа:

- Оглашавање конкурса за посао
- Подршка и помоћ у конципирању, припреми и реализацији програма, обука и тренинга у компанији
- Помоћ при прикупљању пријава и селекција кандидата
- Предселекција кандидата и организовање интервјуа са кандидатима

3. ТУРИСТИЧКИ РЕСУРСИ

Туристичка атрактивност и приступачност Пирота, као и велики број и богатство природних и антропогених ресурса који су пресудни у утврђивању атрактивности неке дестинације, као и њеној спремности кроз валоризацију истих да се развије у праву туристичку дестинацију уз сагледавање и осталих битних директних и индиректних ресурса.

Пирот као потенцијалну туристичку дестинацију чине потенцијалне и реалне туристичке атракције, сматрају се најбитнијим чиниоцем туристичке понуде. Њима се поклања посебна пажња при стварању туристичког производа.

Свака туристичка атракција јесте туристички ресурс, али сваки ресурс не мора да буде туристичка атракција, а све у зависности од бројних параметара који могу да утичу на валоризацију истих. као и њихову исплативост.

3.1. Туристички производи

Стратегија развоја туризма Србије 2016–2025. је у оквиру туристичке дестинације Стара планина у којој се заједно са Пиротом налази Димитровград и Књажевац идентификовала следеће кључне вредности (атрактивности): Културно наслеђе, Природна богатства, Стару планину и Мале градове. На бази поменутих вредности у наредном периоду се очекује развој примарних туристичких производа: Планински туризам, Рурални туризам, Манифестације, Етнотуризам и Туризам специјалних интересовања.

3.1.1. Манифестације

Културно – туристичке манифестације:

Пиротско културно лето се одржава сваке године од 1. јула до 31. августа, када се организују културно–уметнички програми (изложбе, радионице, концерти, промоције...) на више локација у граду у циљу разоноде и забаве локалног становништва и гостију. Најзначајнији догађај током Пиротског културног лета је „Међународни фолклорни фестивал” који се одржава почев од 2005. године. Фестивал окупља ансамбле из Грчке, Украјине, Бугарске, Пољске, Турске, Словеније, Мексика, Португалије, Румуније и других земаља који у народним ношњама промовишу своју традицију и културу. Поред фестивала, организују се и „Мото скуп”, „Освежење фест” и друге манифестације.

Традиционални пиротски вашар (некадашњи „Пиротски панађур”), од 28. до 30. августа једна је од најстаријих манифестација на овим просторима која је била позната по продаји јединствених пиротских ћилима. Тада се прославља и слава града – Велика Госпојина, 28. августа.

Од осталих манифестација овог типа постоји: Ликовна колонија и Национална ткачка колонија у Дојкинцима.

Привредне и ено-гастрономске манифестације:

Сајам пиротске пеглане кобасице, једна је од највећих гастрономско туристичких манифестација у региону, организује се сваког последњег викенда у јануару месецу, почев од 2013. године у сврху такмичења у прављењу пеглане кобасице и промоције производа. Бира се победник од три првопласирана такмичара – од стране стручне комисије и од стране публике, а награђују се и најбоље декорисани штандови. Циљ манифестације је да производ пиротске пеглане кобасице добије статус производа са заштићеном ознаком географског порекла имена.

Остале манифестације овог типа су: „Риболовачки котлић”, „Пиротска јагњијада” (село Крупац), „Дани хлеба”, „Фестивал сира и качкаваља”, „Фестивал старопланинских јела” (село Темска), „Дарови нетакнуте природе” (село Дојкинци), „Изложба вина и ракије” (село Извор) итд.

Спортски догађаји (такмичења, турнири и сл.) су: Рафтинг на Нишави, Дани здравља, Пливање за Часни крст, Божићна школа спортова, „Jerma golden trail”, „Outdoor fest Jerma”, „Highlander Stara planina”, планинска бицикличка трка „Пиротски ћилим” КУП Србије...

Манифестације на снегу су: Светски дан снега („World snow day”) у организацији Спортског центра Пирот и Скијашког клуба „Стара планина”, Првенство града Пирота у скијању „Жцков Меморијал”, организатор Скијашки клуб „Миџор”.

Од осталих манифестација истичу се: „Сајам лова и риболова”, „Салон књиге и графике”, „ Сајам сувенира, пчеларских производа, цвећа”, Међународни научно истраживачки камп „Стара планина”, Изложба грнчарских производа, Међународно такмичење у риболову (Завојско језеро), Међународно такмичење у мушичарењу итд.

3.1.2. Културни туризам базиран на материјалном и нематеријалном наслеђу

Туризам заснован на непокретном културном наслеђу: Посета споменицима културе, музејима, историјским и верским местима, археолошким локалитетима... На територији града Пирота постоји више непокретних културних добара од којих тврђава Момчилов град и Музеј Понишавља представљају симболе града, док се у храмовима налазе веома специфичне фреске, попут оних у манастиру Св. Богородице (Суковски манастир) Св. Христифора са животињском главом и Богородице са крилима. Изузетно занимљиви су најстарија и најмистериознија пећинска црква Св. Петра и Павла, са јединственим приказом Исуса Младенца као ћелавог младића, манастир Св. Јована Богослова (Поганово), из XIV века итд.

Верски туризам: Пирот носи назив и мали Јерусалим због великог броја добро очуваних и уређених цркви и манастира на својој територији. Међу највећим посетама и домаћих и страних туриста су управо програми обиласка верским и духовним објектима Пирота и околине. Поред храмова у граду, посебно се издвајају и Манастир Св.Ђорђе у селу Темска, 14. век, Суковски манастир или Манастир Успења Пресвете Богородице, 19. век, Погановски манастир или Манастир Св. Јован Богослов, 14.век, црква Св. Петра и Павла или Пећинска црква 13. век и многи други храмови.

Уметнички туризам: Посета или учешће на позоришним представама, уметничким колонијама, концертима, изложбама, фестивалима, културним манифестацијама и сл.

Креативне индустрије: Посета местима или интерактивно учешће у производњи и изради: фотографија, производа примењене и ликовне уметности, старих и уметничких заната, посете местима у вези са снимањем филмова (или учешће у разним облицима филмске индустрије – снимању филмских кадрова, реклама, приказивање делова дестинације на филму...) индустријског дизајна, фестивала, представа и сл.

Креативно предузетништво се углавном базира на локалном културном наслеђу, ткању, грнчарији, накиту, гастрономији итд.

Нематеријално наслеђе у функцији развоја туризма: Упознавање са обичајима, начином живота некада и сад, пиротским говором, историјом, причама, легендама и митовима, знаменитим личностима овог краја уз помоћ „storytelling” модела.

3.1.3. Туризам специјалних интересовања

Креирање „тематских стаза” на подручју: Пирот – Темска – Топли До; Пирот – Рсовци – Височка Ржана – Врело – Дојкинци; Пирот – Завојско језеро – Гостуша; Пирот – Суково – Власи, Пирот – Росомач – Славиња.

Стара сеоска насеља, објекти народног градитељства и амбијенталне целине допуњују туристичке мотиве на овим „тематским стазама” и пружају могућност формирања нових стаза, посебно на мотивима старих планинских села, засеока и бачија, ревитализације номадске културе Црновунаца (Каракачана) у сарадњи са Републиком Бугарском и сл.

Програм обиласка водопада Старе планине – Највећи број водопада у Србији налази се управо на Старој планини. Од укупног броја водопада у Србији, скоро сваки трећи је на овој планини. Годинама су ови истински бисери Србије били сакривени од јавности. Разлога је више. Неки од њих су и ти што је само подручје Старе планине слабо насељено и крајње забачени кутак земље, који је данашња цивилизација, изгледа, заборавила. Готово сви терени на којима се налазе водопади су изузетно неприступачни и до њих углавном могу доћи само искусни планинари и авантуристи. **Куртулски водопад** – На само пар стотина метара од Јаворске реке, у атару села Топли до, налази се минијатурни теснац са каскадним водопадом, а узводно од њега, неколико стотина метара даље, још један мањи водопад. Висина Куртулског скока износи 27 метара. Обилазак водопада искључиво у пратњи планинарског водича. **Чунгуљски скок** – Налази се на Топлодолској реци, у близини села Топли До, на Старој планини. Водопад је висине 43 метара, смештен на надморској висини од 1400 метара. Име је добио према планинском врху „Чунгуљ” у чијем подножју се налази водопад. Покривен је прелепом густом шумом, није лако доступан и потребан је водич. Открила га је група истраживача 1996. године. Обилазак водопада искључиво у пратњи планинарског водича. **Пиљски водопад** – Висине 64 метара, трећи је по висини водопад у Србији. Налази се на око 4 км јужно од села Топли До, на Старој планини. Смештен је у средње приступачном и шумовитом пределу испод врха Пиљ (1.467 мнв) на Пиљском потоку. Због своје забачености откривен је тек 2002. године. Раније су за њега знали само мештани села, искрени љубитељи природе и планинари. Налази се на надморској висини од око 1.450 метара. Од села Топли До, обележен је туристичком сигнализацијом и представља импозантну туристичку атракцију. У атару села Топли До и овог водопада налазе се и водопади Чунгуљ (42 метра) и Културски водопад (27 метара). До водопада доњи Пиљ, може се стићи лаганом шетњом са средњим успоном, док је долазак до водопада горњи Пиљ, Куртул, Чунгуљ и Вурње (сви у атару села Топли до), обавезан у пратњи планинарског водича. **Водопад Тупавица** – Висине око 15

метара, налази се у непосредној близини села Дојкинци, у једном од најлепших предела парка природе Стара планина. Лако је доступан, од пута удаљен 50 метара, један је од најприступачнијих старопланинских водопада. Од села Дојкинци, тачније од последњег објекта у селу, планинарског дома Дојкинци, удаљен је 4,5 км. Пут до водопада атарским/шумским путем обележен је пешачком сигнализацијом, без већих напора за обилазак и уживање у призорима нестварне лепоте Старе планине. Препоручује се обилазак водопада Тупавица и даље улаз у строги резерват Арбиње искључиво пешака или планински бициклом. Водопад Тупавица један је од најусликанијих водопада на Старој планини. Посебно је леп у пролеће и касну јесен, када је и велика количина воде која се слива са околних врхова. На самом путу до водопада, на крају села Дојкинци, налази се и спортско рекреативни центар Дојкинци, који пружа идеалне услове за смештај различитих корисника. У току зиме, дешава се да се водопад заледи, као и остали водопади на Старој планини што представља посебну атракцију. Врло опрезно приликом посете водопаду Тупавица у току зимских месеци, опасност од лома леденица и клизања. **Водопад Три кладенца** – Водопад Три кладенца или како га још називају Арбињски водопад, налази се у једном од најлепших делова парка природе Стара планина, у строгом резервату природе Арбиње, на 1.750 мнв. Од планинарског дома Дојкинци, поред водопада Тупавица, кроз прашуму Арбиња, црвену речну долину Дојкиначке реке, умереном шетњом и обележеном стазом, за нешто више од три сата пешачења долазите до водопада Три кладенца. **Копренски водопад** – Копренски водопад на Дабицином потоку испод врха Копрен налази се на 1800 мнв. После Калуђерског скока ово је највећи водопад у Србији, укупне висине 103 метра. Захтева добру физичку спремност као и присуство планинарског водича. **Водопад калуђерски скок** – Водопад се налази на Калуђерској реци, испод Миџора, највишег врха Старе планине. Стара планина је позната по великом броју водопада. Од свих водопада у Србији, више од трећине налази се управо на западној страни Старе планине, а највећи део ових водопада је на Дојкиначкој и Топлодолској реци и на њиховим притокама. Каскадни водопад састављен од низа мањих каскада/водопада повезаних у једну целину, са хипсометријском разликом од 232 метара, што га чини највишим у Србији. Посета водопаду Калуђерски скок је обавезна у присуству планинарског водича. **Водопад Буковички до** – Водопад Буковички до налази се у близини села Темска, са десне стране пута од Темске до села Топли до. Десетак метара је од главног пута, спада у групу мањих водопад али не и тако мање интересантних и лепих. Преко пута водопада Буковички до налази се истоимено излетиште, као и стаза према видиковцу Тумба.

Спортски туризам: спорт је главни мотив путовања и боравка туристе који се појављује у такмичарском облику и као летњи и зимски рекреативни туризам. Међусобно повезани и комплементарни, спорт и туризам допринесе развоју и имиџу локалне заједнице. За развој спортског туризма неопходна су почетна улагања како би се привукле инвестиције у инфраструктурне пројекте: путеве, стадионе, спортске комплексе, смештајне и угоститељске објекте прилагођене спортистима, од којих користи имају и локално становништво и посетиоци.

Стара планина је полигон за више врста спортских активности, планинарење, лов, риболов, мушчарење, више врста грубих („hard”) и благих („soft”) активности. Требало би искористити све

предности одличне сарадње између управљача Парка природе „Стара планина”, ЈП „Србијашуме”, ПК „Видлич”, Спортског центра Пирот и Туристичке организације Пирот у смислу осмишљавања, планирања и развоја спортско туристичких рута и програма.

Риболов се заснива на рибљем фонду у рекама и језерима, са 16 врста регистрованих риба из шест фамилија. Однос кречњака и вододрживих стена на Старој планини временом је створио велико и разноврсно водно богатство. Риболовни туризам се одвија на Нишави, Завојском језеру, Височици и Топлодолској реци, Темштици и Јерми. Страни туристи су посебно заинтересовани за мушичарење.

Ловни туризам је због високих прихода посебно занимљив за инострана тржишта. Уз ниска улагања у инфраструктуру, обиље ловних терена погодних за готово све врсте лова, расположиве локалне водиче и добру организацију, ови облици туризма могу донети значајан профит. При развоју овог туристичког производа назначајнију улогу има Шумско газдинство из Пирота које располаже сопственим ловиштима и ЈП „Србијашуме”.

Планинарење и алпинизам имају дугу традицију и солидну материјалну основу, али недостаје још квалитетних планинарских домова, објекта за смештај, стајалишта, одмаралишта итд. Преко 300 km обележених стаза у ПП „Стара планина” и СРП „Јерма”.

3.1.4. Етнотуризам и екотуризам

Територија Старе планине која припада Пироту има карактеристике екотуристичке дестинације као подручје са очуваном природом и биодиверзитетом посебно у заштићеном Парку природе. На територији Парка нема урбаних центара и значајније путне инфраструктуре. Највећи број насеља чине мала планинска села, којима не прети убрзана урбанизација. Екотуристи траже мање посећена места и непосреднији контакт са природом, за шта могу да послуже већ постојеће планинске стазе.

Нужно је спровести обуку специјализованих еко туристичких водича који би не само водили туристе већ имали и едукативну функцију у области екологије, биологије, ботанике, зоологије, орнитологије, спелеологије, екосафари...

Најбоље услове за развој еко туризма пружају строги природни резервати са бројним аутохтоним врстама и екосистемима, ендемима, заштићеним врстама птица, кањон реке Јерме, долина Темштице, Височице и сл.

Изградња глamping смештајних објеката за екотуристе уз одговарајућу логистику, могућа је на еко станицама изнад села Топли До, Гостуша, Дојкинци и Рсовци, дуж обале Завојског језера и поред врела и извора. Претварањем напуштених и некоришћених кућа, а нарочито брвнара, чакмара, вајата и амбара у глamping смештајне капацитете учинило би понуду много атрактивнијом.

За убрзанији развој еко и етно туризма могуће су посете домаћинствима (традиционални сеоски послови и типични сеоски ручак).

Геотуризам је уско повезан са екотуризмом, а посматра се и као вид екотуризма са фокусом на геонаслеђе и образовну функцију ради бољег разумевања и заштите природног наслеђа. Најзначајнији објекти геонаслеђа Старе планине су на потезу Рсовци-Јеловица и профилу јурских седимената у Росомачи. Објеката геоморфолошког наслеђа као основе за развој геотуризма Старе планине су: Бабин зуб, укљештени меандри Темштице, Росомачки лонци/Славињско грло и клисура Владикине плоче Височице која спада у реке са највећим падом у Србији.

3.1.5. Рурални туризам

Овај туристички производ је од посебног значаја за развој туризма Републике Србије. На територији коју обухвата општина Пирот рурални туризам је још увек у фази развоја, што имплицира да би у наредном средњорочном периоду у њега требало више инвестирати, како би се остварио брз повраћај уложених средстава уз запошљавање локалног, првенствено руралног становништва и јачање предузетништва.

Сеоски туризам има добре основе за развој, нарочито због очуване изворности руралних простора која повећава њихову туристичку вредност.

Туризам на сеоским домаћинствима (агротуризам), нуди услуге хране, пића и садржаја са сопственог или суседних пољопривредног газдинства са територије исте општине. Активности у природи у руралним местима подразумевају одмор и рекреацију у природи, излете у сеоске пределе, упознавање и уживање у начину живота на селу.

3.1.6. Планински туризам

Стара планина има статус добра од изванредног значаја и спада у прву категорију природних богатстава, те је 1997. године проглашена за Парк природе. Стара планина је интернационални регион који се у целини или делимично налази на листама важних интернационалних биљних подручја („IPA – Planta Eurora”); приоритетних станишта за заштиту под Рамсарском конвенцијом (тресетишта); на „Emerald” листи (подручја значајних за очување европске еколошке мреже); на листама пограничних заштићених подручја у оквиру програма „GREEN BELT (IUCN)”; „Pro geo” геолошког блага, значајних места у оквиру Европске асоцијације за конзервацију геолошког наслеђа; важних интернационалних подручја за птице („Important Birds Are” – IBA, подручје „Видлич”); примарних подручја за лептире у Европи (РВА) и на прелиминараној листи за погранична подручја Бисофере под заштитом „UNESCO – MAB”, („Човек и биосфера”). Лепи пејзажи, стрме падине, оштри успони, водопади, поља, шуме са богатим плодовима, пружају могућност за развој различитих облика првенствено активног туризма. На територији ПП „Стара планина” и СРП „Јерма” обележено је преко 300 km стаза за планинарење, шетњу и активности у природи.

3.2. Смештајни капацитети у Пироту

На простору града Пирота углавном има довољно лежаја у основним, претежно градским, али не и у комплементарним смештајним објектима, првенствено у руралном подручју. Основни смештајни капацитети су опремљенији од комплементарних, те је њихова искоришћеност већа, а економичност пословања боља. Комплементарни смештајни капацитети се ретко или никако не користе ван сезоне, а фиксни месечни трошкови су неизбежни.

Табела 39 Смештајни капацитети на територији града Пирота

Врста смештајних капацитета	Назив	Категорија	Укупан број смештајних објеката по врстама	Број лежаја у смештајним објектима	Број смештајних јединица
Хотели	„Ана Лукс Спа” „Син-ком” „Гали” „Дијана” „Алма”	**** *** ** ** **	5	259	141
Преноћишта	„Кристал лајт” „Врело” „Газела” „Тиха ноћ” Вила „Гали” ПД „Дојкинци” „Нишавска долина” „Сунчана плажа” „Сунце”		9	247	82
Приватни смештај (апартмани)	Пирот	* ** *** , , ,	18	62	23
Приватни смештај - собе	Пирот	*или **	25	93	42
Приватни смештај - кућа	Пирот	*или **	5	25	11
Сеоска туристичка домаћинства	Пирот	СТД**	1	4	2

Извор: Туристичка организација Пирот

3.3. Број посетилаца

Најзаступљенији страни туристи који посећују град Пирот су Бугари, који остварују и највећи број ноћења у континуитету. Евидентан је и пораст броја немачких, француских, финских и мађарских туриста. Мада бугарске туристе највише привлачи гастрономија и забава у Пироту, они као и већина других туриста из најзаступљенијих земаља, одређен број ноћења остварују захваљујући понуди Старе планине у зимским месецима.

Табела 40 Број и структура туриста и остварених туристичких ноћења, 2019. година

		Град Пирот	Пиротски округ
Број туриста	укупно	20.817	28.720
	домаћи	10.039	12.634
	страни	10.778	16.086
Број ноћења	укупно	38.754	48.231
	домаћи	19.260	22.792
	страни	19.494	25.439
Просечан број ноћења туриста	домаћи	1,9	1,8
	страни	1,8	1,6

Извор: РЗС, Општине и региони у Републици Србији 2020.